

י"ב כסלו תשע"ג
2 נובמבר 2012
תיק מס' 72038

פסק דין

עמותה פלונית

בעניין שבין

אלמוני

לבין

א. הרקע העובדתי

העמותה עוסקת בחיזוק ליישובים בנושא ביטחון וכד' לצורך זה יש ברשותה כמה רכבים. לאחר עבודה משותפת בין הצדדים, הנתבע ביקש לשכור מן הנתבעת רכב מסוג מסויים לתקופה מוגבלת, תמורת תיקונים שהנתבע ידאג שיבוצעו. ההערכה של התיקונים היתה כעשרת אלפים שקל, אך למעשה עלות התיקון היתה רק 5600 ₪ (כולל מע"מ), ולמרות זאת הצדדים לא שינו את תנאי השכירות ותקופתה.

השכירות היתה אמורה להסתיים ב- 28 לספטמבר 2008, ולמעשה הרכב חזר לבעליו רק ב- 5 לנובמבר 2008, 38 ימים לאחר הזמן המיועד. לטענת התובעת הנתבע החזיר אז את הרכב, ואילו הנתבע טען שהתובע בא לקחת את הרכב.

ב. טענות ותביעות התובע

1. א. דמי שכירות

לטענת התובעת, ההשכרה היתה לצרכיו הפרטיים של הנתבע. הנתבע היה אמור להחזיר את הרכב עד תאריך 28 לספטמבר 2008, ולמעשה הוא החזיר רק ב- 5 לנובמבר 2008. דבר זה גרם לנתבעת נזק בכך שעובדיה לא יכלו לעסוק באותו זמן בגאולת קרקעות. לדברי מנהל התובעת (להלן, לצורך הנוחות – התובע):

אמנם לא היה בינינו הסכם שכירות ממש, אך האיחור גרם לי נזק.

בגין האיחור אני תובע סכום של 5396 ₪. ביררתי ועלות השכרה של רכב כזה ליום הוא 142 ₪. הכפלתי זאת בשלושים ושמונה ימי איחור, וכך הגעתי לסכום הנ"ל.

2. ב. נזקים לרכב

בנוסף לאיחור, כאשר התובע קיבל את הרכב מצא בו נזקים רבים.

רשימת הפגמים, כולל עלות תקונם, כפי שהוגשו על ידי התובעת, הם:

הנזקים שנגרמו לרכב מפורטים להלן:

א.	רצפה שבורה	275 ₪
ב.	מראה חסרה	150 ₪
ג.	הסרת צבע על הארגז	100 ₪
ד.	חור בארגז	300 ₪
ה.	חסרה צלחת בטחון	300 ₪
ו.	חלון פנל שעונים שבור	400 ₪
ז.	שילוט חסר	300 ₪
ח.	חצי מיכל דלק	<u>90 ₪</u>

לא כל הנזקים תוקנו, וחלקם תוקנו ע"י הבן של התובע.

סה"כ כל הנזקים עולים לסך 1,915 ₪.

התובע אמר שאין לו הוכחות לכך שהרכב היה תקין (מבחינה קוסמטית) לפני השכירות, וגם אין הוכחות לכך שהנזק נגרם כאשר הרכב היה אצל הנתבע, אך הוא טוען בבטחון שהרכב היה תקין (חוץ מהדברים שעליו היה לדאוג לתיקונם) וכשחזר היו בו הנזקים שפורטו.

לגבי מיכל הדלק, התובע לא זוכר בדיוק מה היה, אך הוא מבקש להסתמך על הרישומים שלו, שכך סיכמו שהנתבע יחזיר את הרכב עם מיכל מלא.

3. ג. הוצאות

לטענת מנהל התובעת בנוסף לכל הנ"ל, היו הרבה עלויות בניסיון לגבות את החוב, אך הוא אינו יכול לנקוב בסכום מדויק.

ג. טענות הנתבע

לטענת הנתבע, יש לציין בבסיס הדברים, שהשימוש ברכב לא היה לצורך פרטי, אלא רק לצורך עבודה התנדבותית של פריצת דרכים וסימונם.

א. דמי השכירות

הנתבע טען: התובע דרש שאחזיר את הרכב ליישוב א', ולא היה סיכום כזה. את הרכב לקחתי מיישוב ב' - מקום הסמוך למקום מגורי ועבודתי, והייתי שמח להחזיר אותו לשם, אך הוא דרש שאביאו ליישוב א', ולזה לא הייתי מוכן. לא סוכם שאחזיר לו את הרכב לא. הודעתי לו שיבוא לקחת את הרכב, ובאמת הוא בא לקחת את הרכב אחרי זמן. בכל התקופה הזו לא השתמשתי ברכב. חוץ מזה על רכב כזה גובים מקסימום 50 ₪ ליום שכירות.

ב. לגבי הנזקים

אני מודה שהיה צבע שנשפך ברכב, אך לא חשבתי שדבר כזה נחשב נזק ברכב עבודה, שכל הזמן מתלכלך. אבל אני מוכן לשלם על כך עכשו מיד. לגבי השילוט, הורדתי אותו מהרכב כדי שערבים לא יזהו אותו ויתנכלו אלינו. אני מוכן להחזיר את השילוט. לגבי הנזקים האחרים שהוא תובע איני זוכר אם בכלל היו מראות או אם הרצפה היתה שבורה. וגם הנזקים האחרים אינם זכורים לי. בכל אופן הוא לא ראה את הרכב לפני שלקחתי אותו מהיישוב ב', ולכן הוא לא היה יכול לדעת בדיוק את מצבו. הוא היה מושבת לפני כן ואני השמשתי אותו שלא בנוכחותו.

לגבי הדלק – אינני חושב שסיכמנו משהו אודותיו, אך הוא ודאי לא ידע מה היה מצבו לפני כן.

כיוון שאינני זוכר לגבי הנזקים אני מוכן לפשרה של מחצית מתביעתו על הנזקים.

ד. דיון

לתובע שתי תביעות:

האחת- השבת דמי נזק ברכב, כפי שפורט בכתב התביעה.

השניה - תשלום דמי שכירות ראויים עבור עיכוב הרכב בידי הנתבע, מעבר לזמן שהוקצב לו.

דמי נזק הרכב

ברי ושמא – אין ברי עדיף

התובע הגיש את תביעתו כטענת ודאי, ואף מפרט את הנזקים ועלות תיקונום (וראו להלן בעניין זה). הנתבע לא מאשר אך גם לא מכחיש, אלא מעלה טענת שמא. הוא אינו זוכר שקיבל את הרכב במצב תקין לגמרי, וגם אם היה כן הוא אינו זוכר שהחזירו במצב מקולקל. לתובע אין הוכחה לדבריו, ואם כן באנו לסוגיית טענות של ברי ושמא. ובזה נפסק, שאין ברי עדיף, אלא שחייב הנתבע לצאת ידי שמים (שו"ע חו"מ עה, ט). במצב כזה אין ביה"ד יכול לחייב מן הדין, ורק במסגרת סמכותו לפסוק פשרה, יכול הוא לחייב חלקית את הנתבע, ואז יפטר גם מדין שמים (עיין מאמרו של הגר"נ בקובץ משפטי ארץ, דין דיין דיון, עמ' 82 אות ה)

ספק אם טענת התובע מתוך רישומיו – דינה כטענת ברי

אמנם מתוך הדיון עלה שהתובע אינו זוכר בדיוק את פרטי האירוע ובדיוק איך הרכב חזר, אלא מכך שהוא רשם בזמנו את הפרטים, הוא מסתמך עכשו על כך בתביעתו, מתוך וודאות שמה שהוא רשם היה נכון בשעתו. עולה השאלה האם תביעה מעין זו על סמך הרשום אצלו נחשבת כתביעת ברי, או שתביעת ברי נחשבת רק כאשר זוכר מעצמו, ולא על סמך רישומיו. אכן בשו"ע חו"מ (צא, ד), נפסק כי מי שסומך על פנקסו, נחשב כטוען ברי. אך הכוונה היא למי שרגיל לרשום חשבונותיו בפנקס מיוחד לכך, ובטוח שהוא אינו טועה בשום פעם ברשימותיו (ש"ך שם כד). ספק אם בנידוננו מתקיים תנאי זה.

אם אין דינה של תביעתו כטענת ברי, לכאורה אין גם חיוב לצאת ידי שמים. אך שמא ניתן לומר שהתובע אומנם אינו נחשב כטוען ברי על הסכומים הנתבעים, אך על קיומם של נזקים באופן כללי, הוא כן טוען באופן וודאי ולא רק מחמת רשומותיו. לעומת זאת, ייתכן שהודאת הנתבע חופפת את טענת הברי הכלולה בדברי התובע, ואז אין לדונו כמודה במקצת.

מודה במקצת, ובמקצת אומר "איני יודע"

אם נאמר שיש כאן תביעת ברי, לכאורה יש לחייב את הנתבע, שכן הנתבע מודה בנזק של הצבע (פריט ג בתביעה), וכן מודה כי לא השיב את השלט (פריט ז בתביעה) והוא מוכן להשיבו. לכאורה, נאמר שהוא מודה במקצת, וחייב להשבע שבועת מודה במקצת על היתר, וכיון שאינו יודע כאמור, חל הכלל האומר "מתוך שאינו יכול להשבע-משלם (שו"ע חו"מ עה, יג).

האם הנתבע אכן מודה במקצת

אבל נראה שיש לחלק, יש סברה לומר שהנתבע אינו מודה בחיוב שלא שלמו. הוא חשב שהצבע אינו בכלל נזק, שכן ברכב עבודה כזה אין מקפידים על יופי, וכן ביחס לשלט חשב שהתובע אינו מקפיד, ובייחוד כשלא בקשו מיד, כנראה שאינו צריך לו. ואם כן, הרי זה דומה לאמור בשו"ע שם סעיף ז, באשר לנתבע שאומר: אתה מחלתו לי, שאז הוא כופר בתביעה ונשבע היסת. אכן בנידוננו, הנתבע מוכן לשלם דמי תיקון הצבע וכן להשיב את השלט, (ואז יתכן שהוא בגדר-הילך).

אינו מודה, אך מתוך טענתו מתברר שהוא חייב מקצת החיוב

אך ניתן לומר שכעת, כשרואה שהתובע מקפיד, מוכן הוא להכיר בכך שהתובע אינו מוחל. עכ"פ הוא לא הודה מתחילה בחיוב, ואם כן אפשר שבאנו למחלוקת הסמ"ע והש"ך בנידון דומה. השו"ע (חו"מ עה, ה) אומר שאם אמר הנתבע ראו שפרעתי על פי חשבונותי, והתברר לב"ד שטעה, ונותר חוב, הרי הוא בגדר מודה במקצת, אבל במקום אחר (פז, ה) הוא אומר: "וכן אין המתחייב במקצת מתוך טענת הכפירה מחוייב שבועת התורה". הסמ"ע שם (ס"ק טז) מפרש – ע"פ תשובת הרשב"א - כגון שטוען שפרע חובו לתובע בכך ששלם לפלוני שהתובע חייב לו כסף, והתברר שהיה זה חוב רבית שלא היה צריך לשלמו. כלומר, הנתבע טעה בסוברו שפרע את החוב, וכעת התברר שטעה, ולא פרע את החוב. הסמ"ע מבין שאין זו הודאה כי לא הודה בתחילה. הש"ך (עה, יט) חולק וסובר

כי אם נתחייב ע"פ בית דין – שהרי ב"ד בירר שטעה בכפירתו - לא גרע מנתחייב מכח העדאת עדים, שאז מפורש שחייב שבועת מודה במקצת, ונדחק להסביר את תשובת הרשב"א באופן אחר. אבל קצוה"ח (עה, ב) מצדיק עמדת הסמ"ע, ומוכיח שאם יצאה ההודאה בפטור, שהרי כבר תחילה, אף שטעה בכפירתו, אי אפשר להרכיב חיוב העדאת עדים על סמך אותה הודאה, שהרי העדים, ובנידוניו הבית דין, אינם יודעים שחייב במקצת אלא על פי דבריו של הנתבע. ובדבריו יצאה ההודאה בפטור כאמור. גם בנידון דידן נראה לומר כן. הנתבע אמר תחילה שאינו חייב כי דרך אנשים למחול על הפסד כזה. אכן כעת הוברר לו שהתובע אינו מוחל או אפילו נאמר שאין מנהג של מחילה בזה, אבל לפי הסמ"ע וקצוה"ח כבר יצאה הודאתו בפטור.

אכן אם נדייק בדבריו, הרי כבר בתחילה הודה בחיוב, שכן מיד הסכים לשלם דמי הצבע, אלא שהוא מספר לנו כי חשב שהתובע מחל על כך, אם כן קשה לומר שיצאה הודאה בפטור. ועדיין בסברה יש מקום לומר שטעמו של קצוה"ח רלבנטי גם בנ"ד. הגמ' בב"מ (ה, ב) מסבירה את דרך החשיבה של אותו מודה, שכן יתכן שאינו מעיז לכפור לגמרי, אבל הוא משתמט מחצי חובו עד ששיג את מלוא התשלום, אך השבועה תרתייענו מהשתמטות זו. אך בנ"ד אין מצב של השתמטות, אלא היתה מחשבה, מוטעית אמנם, שאינו חייב כלל כאמור. אכן לפי הש"ך, כעת התברר לב"ד שהוא חייב, אם כן חל עליו חיוב שבועה מדאורייתא מכח העדאת עדים, ומכיון שאינו יכול להשבע על היתר, שכן אומר שאינו יודע, חל הכלל-"מתוך שאינו יכול להשבע משלם".

וכיון שנחלקו אחרונים לא נוכל לחייב את הנתבע שבועה. ובמלים אחרות יכול הנתבע לומר "קים ליי" כסמ"ע וקצוה"ח, ואז פטור הוא משבועה.

פירטי התביעה אינה מדוקדקים

עוד יש לזכור שפירטי החיוב אינם ברורים, התובע קבע מספרים עגולים לכל פריט, ללא קבלות, כאשר בחלק מן הפריטים הוא מודה שבנו תיקן, וגם לא הוכיח לנו שסכומים אלו הרשומים על ידו, הם מחירים סבירים. על כן, ביחס לסכומים וודאי שאנו לא מגדירים את הטענה כטענת ברי.

סוף דבר קשה לחייב מן הדין, וחזרנו לחיוב בדיני שמים. כאמור בסמכותנו לחייב בדרך פשרה, מה עוד שמא, אכן יש כאן הודאה במקצת, שהרי מיד הודה בחיוב כאמור.

הנתבע מוכן לשלם, האם דינו כאומר הילך

אלא שעולה כאן שאלה אחרת. הנתבע אמר שמוכן הוא לשלם מיד, ואף שלף את ארנקו על מנת לשלם. אם כן אפשר שהוא נידון כאומר "הילך", ואז פטור משבועה (ח"מ פז, א). וכן ניתן להבין מלשון השו"ע שכתב – "ואינו נקרא הילך אלא אם כן יהא המקצת שהוא מודה לו מוכן בידו בפני בית דין ליתנו לו מיד". ועדיין יש מקום להסתפק, שכן כיוון שלמעשה הוא לא שילם בפועל, כיוון שהתובע ובית הדין מנעו ממנו, כיוון שהנתבע רצה לסיים את הפרשה בכך, והנתבע לא הסכים לכך, ועולה השאלה האם די בנכונות לשלם. השו"ע שם דן אם בנתינת משכון או שטר יש משום "הילך".

משרד ראשי: רח' ברוריה 2 / פינת ר' חייא ברוריה St. corner of Rabbi Chiya St. Main Office: 2 Brurya St.

ת.ד. 8178 ירושלים 91080 P.O.B 8178 Jerusalem עמותה רשומה מס' 580120780 עמוד 5 מתוך 8
טל' 02-5371485 פקס 02-5379626 www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

בשאלה זו ישנן לשונות חלוקות בספרי אחרוני זמננו. בספר עטרת שלמה (א, עמ' קנט) כתב שרק אם בפועל נתן את הכסף נידון כהילך, ולעומת זאת בספר שערי הוראה של מערב ב"ב מובא בשם הגר"ש וזנר שאם מוכן לשלם והכסף מצוי בידו בבית הדין נידון כהילך.

הכרעה

הנתבע הודיע שהוא מוכן לשלם חצי מסכום התביעה על הנזקים. ובהתחשב בכל מה שהעלינו לעיל מן הבחינה ההלכתית, סכום זה נראה סביר בהחלט כפשרה הקרובה לדין, ואנו מחייבים אותו בסכום זה.

לסיכום, התובע ישלם לנתבע חצי מהנזקים שנתבעו.

4. דמי שכירות ראויים

בניגוד לתביעה הקודמת, כאן יש הכחשה ממש. התובע אומר: בקשתי ממנו בסוף הזמן שיחזיר את הרכב, והוא דחה אותי בלך ושוב עד שלאחר שלושים ושמונה ימים החזיר את הרכב קרוב לישוב א'. הנתבע אומר: אני הודעתי לתובע שיבוא ויקח את הרכב, והוא אמר לי שאביא את הרכב לישוב א' ואני לא הסכמתי. לא לקחתי את הרכב מישוב א' אלא מהיישוב ב' הסמוך למקומי, ואין סיבה שאחזיר לישוב א'. ואכן לאחר זמן הוא בא ולקח את הרכב מישוב ב'.

לכאורה לפנינו הכחשה, שמחייבת בשבועת היסת.

אבל יש לדון בכוונת דברי התובע. אם הוא תבע שהרכב יובא למקומו, כי סבר שזו זכותו בתור משכיר, שעל השוכר חל החיוב להחזיר את המושכר אליו בכל מקום שהוא, אזי ההלכה אינה כדבריו, אלא כדברי הנתבע. כך כתב השו"ע (חו"מ רצג, א) –

אין המפקיד יכול לתבוע הפקדון אלא במקום שהפקידו לשם, שאם הפקידו אצלו בטבריא אינו יכול לתבועו בצפורי.

וממילא ודאי שאין לחייב את הנתבע על איחור הזמן.

אך אם כוונת התובע שהיה סיכום מפורש ביניהם שיחזיר לישוב א', הרי שיש לו טענת ברי שמחייבת בשבועת היסת.

אבל נראה שגם אם זו כוונתו יש לפטור את הנתבע בעניין זה. שכן, התובע אינו טוען שהנתבע עשה שימוש ברכב בתקופה שלאחר התאריך שנקבע, אלא שלא החזירו למשכיר.

אכן, אילו מדובר היה בשכירות שמשולמת על בסיס יומי, היה מקום לראות את המשך החזקת הרכב כהמשך השכירות (ראה שו"ע חו"מ ש"ב, ט ובש"ך י שם). ואכן כך מפרש התובע את המצב, והגיש תביעה על סך 142 ש"ח כפול 38 יום.

אבל בנדון דידן לא נקבע שכר יומי. התובע הסכים לתת את הרכב לנתבע לזמן מוגדר בגלל שהנתבע תקנו על חשבונו. אם כן אין מקום לתבוע כעת דמי שכירות כאילו המשיך בשכירותו. אלא שיש כאן טענה על עיכוב נכס שלא כדין.

נחלקו הראשונים, האם יש מקום לתביעת ממון בשל עיכוב נכס. הגמ"ב ב"ק (כ,א) דנה במצבים שונים של הנאה על חשבון אחר, אך לא דנה במצב של "זה לא נהנה וזה חסר".

בענייננו, המחזיק בנכס לא נהנה (לטענתו שלא הוכחה שבאותה התקופה הוא לא השתמש ברכב), אבל בעליו של הנכס הפסיד מאי נצולו של הנכס. תוספות ב"ק שם (ד"ה זה אין נהנה) סבור שפטור, והנועל דלתו של חברו בפניו "אין זה אלא גרמא בעלמא". לעומת זאת, הרי"ף (שם ט,א מדפי הרי"ף), ובעקבותיו הרא"ש (שם ב,ו), סבורים שאם הוא נכנס לבית חברו, למרות שלא נהנה, כגון שהיה לו בית אחר, חייב, שכן, "אכל חסרונו של זה", וכן פסק השו"ע חו"מ (שסג, ו). אך גם לדעת הרי"ף והרא"ש החיוב הוא כאשר השתמש למעשה בנכס של חברו, ולפי"ז בנידון דידן גם לפי הרי"ף פטור, שכן הנתבע לא השתמש ברכב. אמנם הרמ"ה, המובא בטור שם, סובר שגם אם לא השתמש בבית חייב. אך גם לדעתו מסתבר שמדובר בהפסד מוכח, כגון מכונית שעומדת להשכרה. אך בני"ד אין מדובר במכונית "מרויחה" ממון, אלא במכונית שעומדת לשימוש עצמי, אם כן אין כאן הפסד מוכח.

לסיכום, גם אם נפרש את טענת הנתבע – שהייתה הסכמה מפורשת, שיש להשיב את הרכב לישוב א', אין לחייב את הנתבע, להישבע שלא היתה הסכמה כזו. כיוון, שגם אם עיכב את הרכב שלא כדין ברשותו, כיוון שלא עשה שימוש ברכב, אין כנגדו תביעת ממון. במצב כזה, אין גם חובה לשלם לצאת ידי שמיים. כל שכן הדברים, שהתובע לא טען במפורש שהייתה כזו הסכמה, ועל פי הדין, חובת החזרה היא דווקא למקום ההשכרה.

על כן, הנתבע פטור מתשלום דמי שכירות.

ה. הוצאות

אין מקום לחיוב בהוצאות במקרה זה.

ו. החלטה

1. על הנתבע לשלם לתובע חצי מסך התביעה על הנזקים שנגרמו לרכב, סך של 957 ₪.
 2. הנתבע פטור מדמי השכירות.
 3. על הנתבע לשלם חצי מדמי אגרת בית הדין בסך 100 ₪.
 4. סה"כ על הנתבע לשלם סך 1057 ₪ תוך 30 יום ממתן פסק הדין.
- ניתן ביום י"ב כסלו תשע"ג, 26 לנובמבר 2012.

בזאת באנו על החתום

הרב דביר גרינצוויג

הרב איתמר ורהפטיג

הרב חיים בלוח, אב"ד